

full de càlcul

La revolta contra el segle XXI

vista prèvia >

El 23 de juny de 2016, de forma inesperada, el Regne Unit decidia marxar de la UE. I el 8 de novembre la sorpresa era encara més gran quan Donald Trump va guanyar les eleccions dels EUA. Aquest article recopila els factors comuns darrera del Brexit i de la victòria de Trump, alertant del perill d'una interpretació que simplifica aquests fenòmens només com una revolta contra la globalització econòmica.

Jaume Martorell

Investigador doctoral al Centre de Recerca sobre la Globalització,
Queen Mary – University of London

j.martorell@qmul.ac.uk

El 8 de novembre de 2016, els estats poc poblats, majoritàriament blancs i relativament empobrits de l'oest nord-americà garantien a Donald Trump (1946) la majoria en el col·legi electoral que li assegurava l'elecció com a president dels EUA. A milers de periodistes i tertulians se'ls girava feina, però no van haver de treballar gaire per explicar els resultats. Només calia mirar cap al Regne Unit, quan tres mesos abans havia sorprès l'establishment europeu decidint marxar de la UE. El mateix Trump ja va advertir durant les hores finals de la campanya electoral nord-americana que la seva victòria seria un «*Brexit, plus, plus, plus*». I tenia raó: el terrabastall britànic només havia estat una advertència del cataclisme nord-americà. I veient la creixent popularitat del Front nacional de Marine Le Pen (1968) a l'Estat francès i d'Alternative für Deutschland a Alemanya, potser ens situem davant d'un futur encara més convuls.

Els relats més estesos expliquen Trump i el Brexit com una revolta de les classes populars contra les elits multiculturals que viuen en una bombolla de correcció política —segons els comentaristes més conserva-

dors— o com una revolta contra la globalització neoliberal —per part de l'esquerra. Però tal i com intentarem mostrar, si repassem les evidències disponibles, veurem que més que una revolta contra les elits, ens trobem davant d'una reacció contra el segle XXI tal com l'hem viscut fins ara.

Els votants que vam deixar enrere

A l'hora d'analitzar els punts en comú entre els votants de Trump i els votants a favor del Brexit, cal tenir en compte que són fenòmens recents i les explicacions que ofereixen els científics socials aniran canviant quan disposin de més dades. Especialment en el cas d'un fenomen tan recent i, en part, sobtat com l'ascens de Donald Trump.

Però pel que fa al Brexit, les explicacions són més madures, ja que els politòlegs britànics porten temps estudiant la irrupció del United Kingdom Independence Party (UKIP). Especialment, Rob Ford, Matthew Goodwin i Caitlin Milazzo que, mentre alguns laboristes feien dentetes amb la disrupció que l'UKIP suposaria pels *tories*, advertien del perill que el partit de Nigel Farage (1964) supo-

sava per un Labour que havia deixat enrere la seva antiga base industrial.¹ Aquests votants, socialment conservadors però que demanaven protecció econòmica per part de l'estat, no se sentien representats pels *tories* reformistes de David Cameron (1966) ni tampoc pels laboristes de Tony Blair (1953), Gordon Brown (1951) i Ed Miliband (1969), cada cop més orientats a classes professionals i culturalment liberals. Els resultats electorals del 2014 van evidenciar aquest perill ja que malgrat que l'UKIP només va aconseguir mantenir Douglas Carswell (1971) —un «trànsfuga» conservador— i que el propi Farage tornava a ser derrotat en el seu intent de convertir-se en diputat, el partit s'erigia com a segona força en molts districtes electorals laboristes al nord d'Anglaterra.

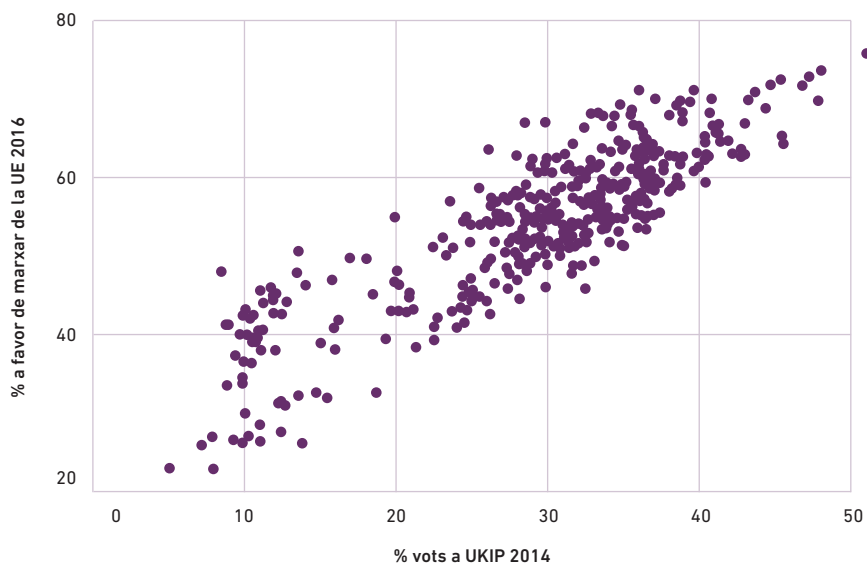
Malgrat que seria un error assumir que el 52% de votants que van decidir marxar de la UE votarien Farage en unes eleccions generals, hi ha

¹ FORD i GOODWIN, «Revolt on the Right: Explaining Support for the Radical Right in Britain»; FORD, «UKIP's rise is not just a problem for the Conservatives- they are emergint as the party of choice for disaffected and angry voters from all parties»; i GOODWIN i MILAZZO, «UKIP: Inside the campaign to redraw the map of British Politics».

Allà on l'UKIP té un percentatge més elevat de vot, també hi ha un percentatge més elevat de vot a favor del Brexit

Gràfic 1

Vots a favor del Brexit i vot a l'UKIP en les eleccions al Parlament Europeu de 2014 (%)

Font: BECKER, FETZER i NOVY. *The fundamental factors behind the Brexit vote.*

pocs dubtes que el suport a l'UKIP ha estat la punta de llança de l'antieuropisme britànic. De fet, tal com podem observar al gràfic 1, allà on l'UKIP té un percentatge més elevat de vot, també hi ha un percentatge més elevat de vot a favor del Brexit.

Aquest gràfic forma part d'un treball postelectoral que analitza les caracte-

rístiques que hi ha darrera del suport al Brexit a nivell territorial, identificant tres factors principals: un flux relativament elevats d'immigrants d'Europa de l'Est; la magnitud de les retallades; i ser àrees econòmicament deprimides. Segons l'estudi, són les condicions socioeconòmiques i el deteriorament dels serveis públics —més aviat que no els nivells d'immigració— el

que expliquen que un municipi es decantés pel Brexit.² Malgrat això, a nivell individual, les característiques que expliquen l'euroescèpticisme són els factors ideològics i l'actitud vers la immigració.³ Tal com observem al segon gràfic⁴ les característiques decisives són l'actitud vers la immigració, el posicionament en l'escala ideològica i la satisfacció amb la democràcia a la UE. L'edat i el nivell educatiu també tenen un impacte important, però els votants semblen estar conduïts més per la ideologia que no pas per condicions socioeconòmiques.

El gràfic 2 forma part d'una anàlisi anterior al referèndum però que és coherent amb els estudis d'actituds

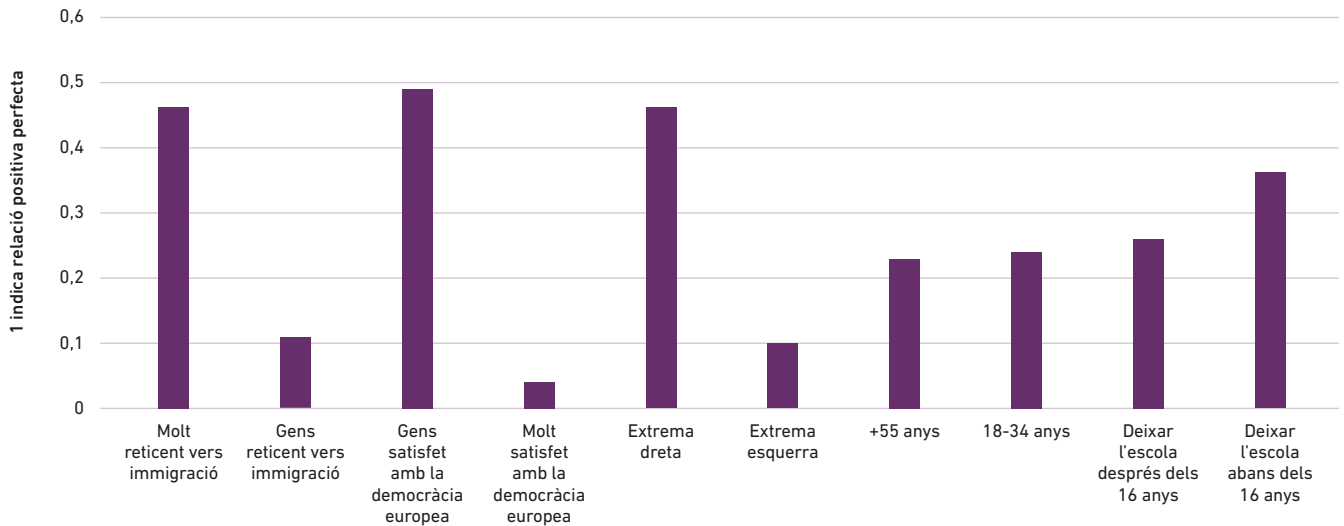
2 BECKER, FETZER i NOVY, «Who Voted for Brexit? A Comprehensive District-Level Analysis».

3 GOODWIN i MILAZZO, «Britain, the European Union and the Referendum: What drives Euroscepticism?».

4 Per economitjar espai, el gràfic només inclou els factors més significatius. Matthew Goodwin i Caitlin Milazzo tenen en compte classe social, gènere, edat, nacionalisme anglès, ideologia, percepció de la democràcia a la UE, percepció que els immigrants són una carrega per l'estat del benestar, percepció de l'impacte dels immigrants a l'economia, percepció de l'impacte dels immigrants a la cultura anglesa, un índex compost d'aquestes tres percepcions, i percepció de l'estat de l'economia. GOODWIN i MILAZZO, «Britain, the European Union and the Referendum: What drives Euroscepticism?».

Són les condicions socioeconòmiques i el deteriorament dels serveis públics el que expliquen que la població d'un municipi es decantés pel Brexit

Gràfic 2
Probabilitat de votar Brexit a nivell individual

Notes: Les barres verticals reflecteixen com un factor augmenta la probabilitat de votar «Brexit» mantenint altres factors econòmics, socials i ideològics constants.

Font: GOODWIN I MILAZZO. *Britain, the European Union and the Referendum: What Drives Euroscepticism?*.

que s'han fet dels votants britànics després del referèndum. La Social Market Foundation va estudiar el cada cop més fragmentat electorat britànic destacant dues «tribus» d'electors que van votar pel Brexit: els votants del «Sentit Comú» i la «Nostra Gran Bretanya», que representen un 24% i un 26% de l'electorat respectivament. Són majoritàriament

d'edat avançada i jubilats, i prioritzen polítiques com reduir el nombre net d'immigrants al Regne Unit o canviar la legislació sobre drets humans, que tot sovint és presentada com una imposició de la UE pels tabloïdes britànics.⁵ A poc a poc, la divisió

5 SOCIAL MARKET FOUNDATION I OPINIUM, «Dead Centre: redefining the centre of British politics?».

entre «populistes» i «cosmopolites liberals» es presenta com una clivella clau de la política britànica.⁶

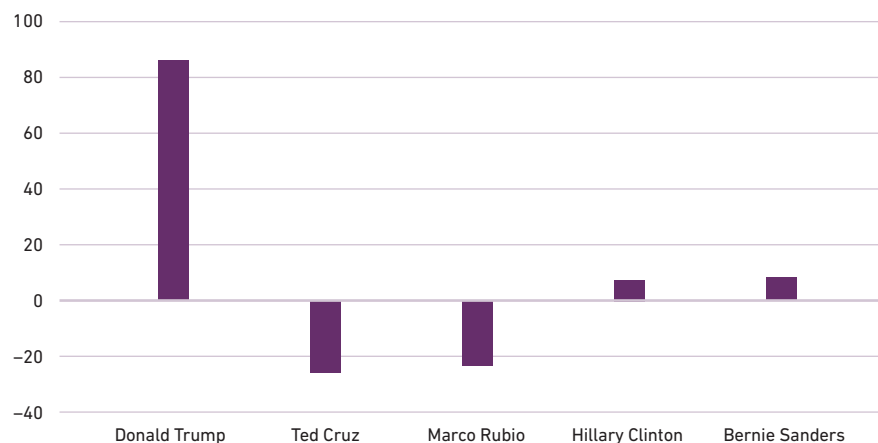
Resumint, els votants del Brexit viuen en àrees relativament empobrides i

6 INGLEHART I NORRIS, «Trump, Brexit, and the Rise of Populism Economic Have-Nots and Cultural Backlash».

El factor decisiu que explica el suport pel Brexit és el desencant amb la democràcia europea i sobretot una visió negativa de la immigració

Gràfic 3

Preferència de candidat i acord amb «la gent com jo no té veu» (%)

Font: POLLARD I MENDELSON. RAND kicks off 2016 Presidential Election Panel Survey.

que han experimentat un deteriorament important dels serveis públics. Són votants relativament poc educats, més aviat majors de 55 anys, però el factor decisiu que explica el seu suport pel Brexit és el seu desencant amb la democràcia europea i sobretot una visió negativa de la immigració.

El ressentiment de la classe obrera (blanca)

Si acadèmics britànics han definit els votants euroescèptics de províncies

com a *left behind*, és a dir, «els que s'han quedat enrere», acadèmics nord-americans han analitzat la motivació dels votants no metropolitans a estats com Wisconsin i l'han definit com una «política del ressentiment» alimentada per la percepció que les elits polítiques i econòmiques de la ciutat menyspreen el seu estil de vida, actituds i valors.⁷ Un retrat

⁷ CRAMER, «The Politics of Resentment: Rural Consciousness in Wisconsin and the Rise of Scott Walker».

remarcablement similar al «dels que s'han quedat enrere» britànics, que se senten ignorats per la bombolla politico-comediàtica de Westminster i les elits professionals del sud d'Anglaterra.

Els votants republicans que van impulsar Trump durant les primàries, tenien algunes característiques particulars que els diferenciaven de la resta de votants republicans. Comparant els votants de Trump i de Ted Cruz (1970), els partidaris de Trump són més moderats en una escala ideològica d'esquerra a dreta i volen augmentar els impostos a les rendes altes, però creuen que els immigrants són una amenaça pels valors i costums nord-americans i que les dones que denuncien assetjaments masculistes busquen problemes.⁸ Com «els que s'han quedat enrere», demanen més intervenció de l'estat però són socialment conservadors. I, tal com podem observar al gràfic 3, tampoc se senten representats pels *establishments* polítics i mediàtics.

Aquesta percepció contrasta amb la realitat d'un sistema polític on

⁸ POLLARD i MENDELSON, «RAND kicks off 2016 Presidential Election Panel Survey».

Entre votants blancs, creure que minories ètniques roben llocs de treball blancs, explica millor el suport a Trump que no actituds crítiques cap als tractats de lliure comerç

aquests votants estan sobrerrepresentats. Hillary Clinton (1947) ha guanyat el vot popular per més de 2.500.000 de vots però, gràcies a l'enorme pes dels estats rurals al col·legi electoral, Trump és president. El xoc entre creure's desavantatjat i ocupar una posició de privilegi és clau per entendre els lligams entre el vot a Trump i certes actituds racials. Els votants de Trump estaven molt més motivats pel ressentiment racial que no els votants de Mitt Romney (1947) el 2012 o John McCain (1936) el 2008.⁹ Així, per exemple, entre votants blancs creure que les minories ètniques roben llocs de treball blancs explica millor el suport a Trump que no actituds crítiques cap als tractats de lliure comerç.¹⁰

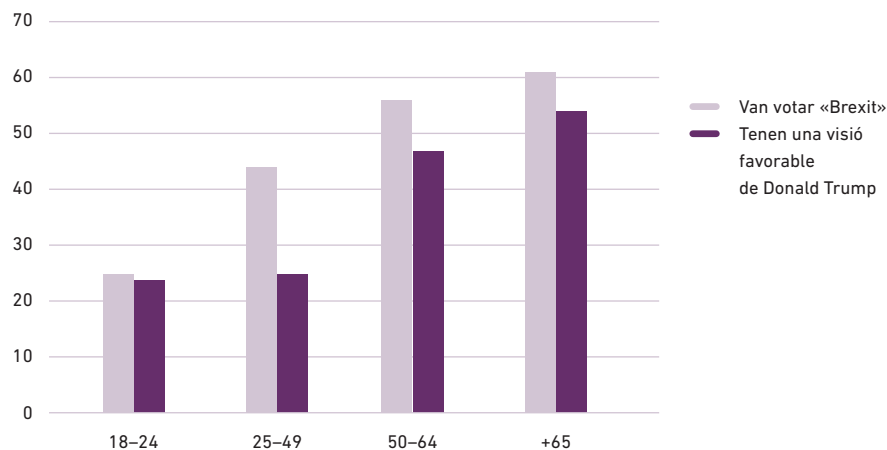
No és estrany, doncs, que l'ascens de Trump hagi estat acompanyat per la irrupció al debat polític de l'autoanomenada *alt-right* —acrònim d'*alternative right* [dreta alternativa]—, un exercici de *branding* publicitari 2.0 dels hereus ideològics de la supre-

9 TESLER, «Views about race mattered more in electing Trump than in electing Obama».

10 MCELWEE, «Yep, race really did Trump economics: a data dive on Trump supporters reveals deep racial animosity».

Gràfic 4

Suport a Brexit i a Donald Trump per grups d'edat (%)

Font: Elaboració pròpia amb dades de YouGov Exit Poll (2016) i Pew Research Center (2016).

macia blanca nord-americana.¹¹ Un ascens culminat en el nomenament d'Steve Bannon (1953), editor de *Breitbart News Network*, una plataforma en línia que ell mateix defineix com altaveu de l'*alt-right*, com a número dos de l'administració Trump. Aquests llaços s'estenen fins l'altra banda de l'Atlàntic: Raheem Kassam (1986), l'editor de *Breitbart News Network* el Regne Unit, és també

11 HARKINSON, «Meet the white nationalist trying to ride Trump Train to lasting power».

exassessor de Nigel Farage i candidat fallit al lideratge d'UKIP.¹²

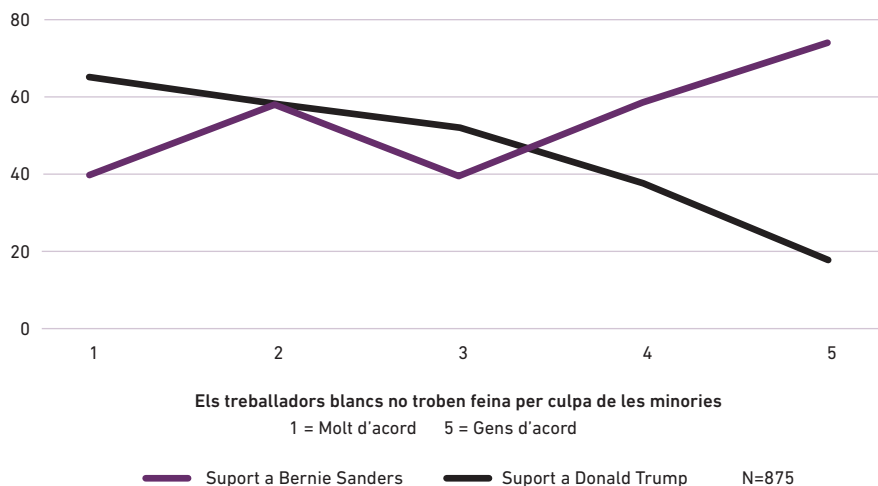
Un altre clar exemple on el sentiment de greuge contrasta amb una realitat de privilegi el podem trobar en la distribució per edat dels partidaris de Trump i del Brexit, una distribució que presenta aquests fenòmens com un conflicte generacional. Tal com podem observar al

12 WENDLING, «Breitbart: The web that connects Trump and Farage».

Les generacions més grans són les que han forçat el Regne Unit a sortir de la UE i han donat a Trump les claus de la Casa Blanca

Gràfic 5

Support a Donald Trump i ressentiment racial (0 a 100)

Font: Elaboració pròpia amb dades de ANES (2016) avançant idea original de McElwee (2016).

gràfic 4, les generacions més grans són les que han forçat al Regne Unit a sortir de l'UE i han donat a Trump les claus de la Casa Blanca.

Però, tal com remarca l'Institute for Fiscal Studies, al Regne Unit són els més joves els que han patit més les conseqüències de la crisi econòmica i les retallades al sector públic.¹³ Si

13 BELFIELD, CRIB, HOOD i JOYCE, «Living Standards, Poverty and Inequality in the UK: 2014».

bé es cert que gran part d'aquests votants viuen a ciutats que ofereixen més possibilitats que no les zones més empobrides que han votat Brexit, també és cert que pateixen lloguers insegurs¹⁴ i sofreixen carreres precàries i fragmentades, on el seu elevat capital cultural no sempre es trasllada en capital econòmic.¹⁵ Atacar els

14 BLACKWELL i JESSOP «The reality of Generation Rent».

15 SAVAGE, «Social Class in the 21st Century».

partits d'esquerres per prestar cada cop més atenció als professionals educats i urbans en detriment de la seva antiga base obrera, potser implica ignorar que cada cop més la cara de la desigualtat es troba també en famílies urbanes i professionals que treballen en el sector serveis.

Revolta o reacció?

Sí que és cert que l'avantguarda del suport al nou populisme sembla estar construïda sobre l'antiga classe obrera però no necessàriament sobre els més desavantatjats econòmicament. El gir de la classe obrera blanca cap a l'autoritarisme —no en bloc sinó d'aquells amb actituds més hostils vers els migrants i més motivats ideològicament— es pot interpretar com un intent de mantenir els seus privilegis envers els grups encara més desavantatjats. Un factor que cal tenir en compte per transformar les diagnòstics en solucions.

Hi ha qui, des de l'esquerra, veu aquests xocs com una revolta contra les elits neoliberals que han perdut el contacte amb el «poble» i romanen cada cop més autistes. Segons aquest plantejament, l'esquerra ha

Cada cop més la desigualtat es troba en famílies urbanes i professionals que treballen al sector serveis

de presentar alternatives econòmiques populistes i serà capaç de recuperar la classe obrera.¹⁶ És un discurs atractiu, basat en ignorar les preferències xenòfobes i masclistes i substituir-les per altres que agraden més als votants d'esquerres.¹⁷ Els gràfics 5 i 6 comparen la percepció que els votants blancs tenen de Trump i Bernie Sanders (1941) a partir del seu ressentiment racial i la seva actitud vers la globalització. Els més crítics amb els tractats de lliure comerç no tenen una visió especialment favorable de Trump, mentre que el ressentiment racial té una relació positiva amb el suport al candidat republicà.¹⁸

Els gràfics 5 i 6 haurien de servir d'alerta. Encara que sigui en el seu interès, no serà fàcil recuperar la classe obrera blanca, motivada per actituds vers la immigració, només

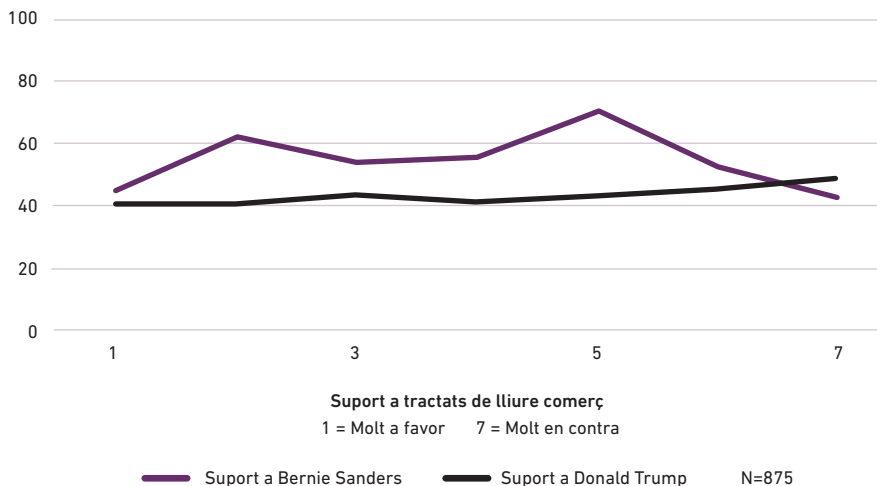
16 Per exemple, GREENWALD, «Brexit is only the latest proof of the insularity and failure of Western Establishment institutions».

17 COWEN i KLEIN, «Ezra Klein on Media, Politics, and Models of the World»; i MATTHEWS, «Taking Trump voters' concerns seriously means listening to what they are actually saying».

18 MCELWEE, «Yep, race really did Trump economics: a data dive on Trump supporters reveals deep racial animosity».

Gràfic 6

Suport a Donald Trump i rebuig a la globalització (0 a 100)

oferint un programa que s'adreci al seu malestar econòmic. A l'altra banda, trobem anàlisis que se centren en aquesta bretxa entre preferències econòmiques i socials «dels que s'han quedat enrere». Segons aquesta diagnosi, les elits metropolitanes de l'esquerra estan desconnectades dels valors i actituds dels votants no metropolitanos, vivint en una bombolla multicultural on qualsevol qüestió sobre la immigració és tractada de racista. Al Regne Unit això s'ha tra-

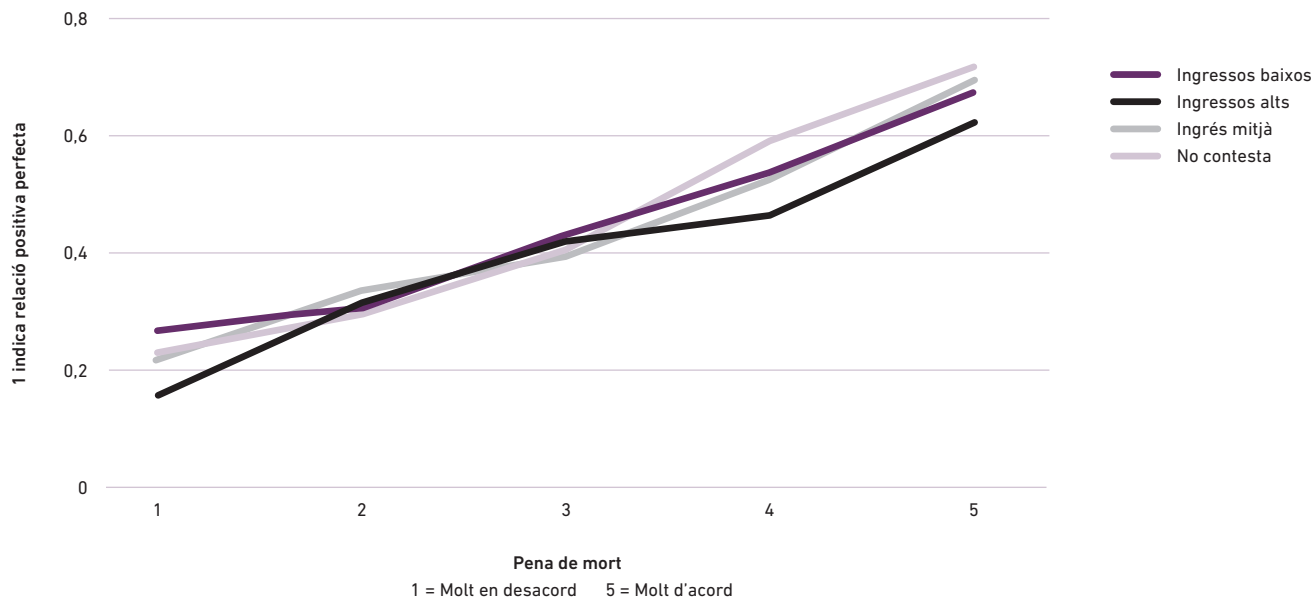
duït en un debat al si del laborisme, entre els partidaris d'adoptar restriccions a la llibertat de moviment com a condició imprescindible del Brexit i entre els partidaris de no subordinar les negociacions amb la UE a aquesta condició.¹⁹ Als EUA, s'ha produït un debat sobre la noció d'*identity politics* [política d'identitat], dividit entre aquells que creuen que l'apel·lació a

19 FORD i BUSH, «Should Labour campaign to curb immigration?».

Els més crítics amb els tractats de lliure comerç no tenen una visió especialment favorable de Trump, mentre que el ressentiment racial té una relació positiva amb el suport al candidat republicà

Gràfic 7

Suport al Brexit i a la pena de mort

Font: KAUFMANN. *It's not the Economy stupid: Brexit as story of personal values* (utilitzant dades del British Election Survey 2015-16).

minories ètniques i la denúncia del privilegi de l'home blanc és l'arrel de la derrota de Clinton²⁰ i els que creuen que només tenint en compte aquesta diversitat es poden adreçar les múltiples desigualtats que existeixen als EUA.²¹

20 LILLA, «The End of Identity Liberalism».

21 BOUIE, «Keep Hope Alive».

Aquest últim debat il·lustra els perills d'obsessionar-se només en la idea d'una revolta contra les elits, ja sigui posant l'accent a l'esquerra o a la dreta. Més que una revolta, el gir «dels que s'han quedat enrere» és una reacció cultural dels grups que se senten amenaçats pel progrés cap a una societat més oberta i plural en termes ètnics, culturals, religiosos i

d'identificació sexual i gènere.²² Una reacció cultural preocupant perquè el suport al Brexit està correlacionat amb actituds autoritàries. Per exemple, tal com s'observa al gràfic 7, independentment de la renda, els

22 INGLEHART i NORRIS, «Trump, Brexit, and the Rise of Populism Economic Have-Nots and Cultural Backlash».

Més que una revolta, el gir «dels que s'han quedat enrere» és una reacció dels grups que se senten amenaçats pel progrés cap a una societat més oberta i plural

votants blancs a favor del Brexit estan a favor de la pena de mort. Un fet destacable, donat que el debat sobre la pena de mort és inexistent al Regne Unit.²³

Però no només és el suport a la pena de mort l'únic component autoritari dels votants del Brexit. El nou populisme europeu es nodreix d'un votant que té una sèrie de característiques psicològiques i actituds que el fan més receptiu a missatges autoritaris. Així, per exemple, el votant de l'UKIP té una personalitat més ansiosa i menys empàtica i oberta a noves experiències.²⁴ Això ideològicament es tradueix en preferències per polítiques exteriors agressives, cinisme sobre els drets humans, recels vers els immigrants i actituds euroescèptiques. Un còctel ideològic amb un suport creixent i important arreu de la UE.²⁵ Als EUA, el suport a un model autoritari de fer política ha

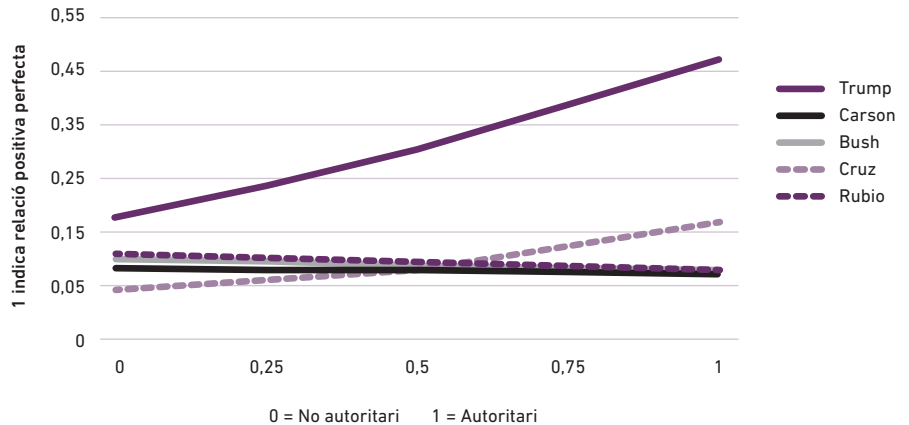
23 KAUFMANN, «It's NOT the Economy Stupid: Brexit as a story of personal values?».

24 KAPPE, «The political psychology of UKIP: Personality factors, authoritarianism and support for right-wing populist parties in Britain».

25 TWYMAN, «Trump, Brexit, Front National, AfD: branches of the same tree».

Gràfic 8

Escala autoritària i suport a Trump

Font: MACWILLIAMS. *Who Decides When the Party Doesn't? Authoritarian voters and the rise of Donald Trump.*

estat clau en la victòria de Trump, especialment durant les primàries republicanes quan l'actual president nord-americà es presentava com «l'últim bastió davant els enemics del EUA», ja fos l'«amença islamista» o el perill de la creixent diversitat demogràfica.²⁶ Tal com podem observar al gràfic 8, l'autoritarisme és una característica que diferencia els votants de Trump d'aquells que

donaven suport a altres candidats republicans. Aquesta mateixa escala autoritària, també influeix en el suport a l'UKIP o el Front national francès, tal com podem observar als gràfics 9 i 10.

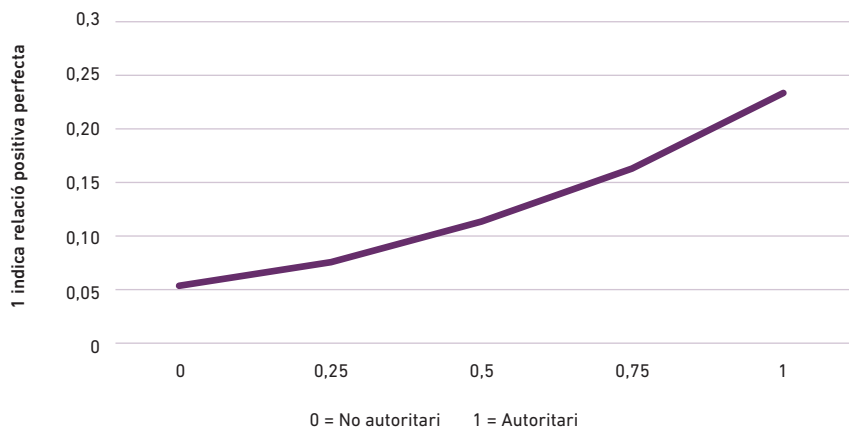
La reacció contra el segle XXI

«Viva Trump, viva Putin, viva Le Pen e viva la Lega», piulava Matteo Salvini (1973), líder de la Lega Nord, el passat 4 de desembre celebrant la derrota del referèndum constitucional italià. Malgrat que aquest

El nou populisme europeu es nodreix d'un votant que té una sèrie de característiques psicològiques i actituds que el fan més receptiu a missatges autoritaris

Gràfic 9

Escala autoritària i suport a UKIP, 2014

Font: MACWILLIAMS. *Authoritarianism and the Rise of Populist National Parties in Europe: Preliminary Findings from Surveys of Four European Nations*.

referèndum no encaixa ben bé en la narrativa de la revolta populista contra les elits, l'exabrupte de Salvini il·lustra el model comú del populisme de dretes, liderat per demagogs que clamen dirigir una creuada contra les elits, malgrat viure una vida de privilegi, i admiren referents polítics autoritaris i il·liberals que, tal com hem observat, són enormement atractius pels seus votants.

A finals dels anys 1990, després de la caiguda del mur de Berlín i la dis-

solució de l'URSS, Francis Fukuyama (1952) s'atrevia a proclamar la fi de la història amb la democràcia liberal i el capitalisme, com únics models polítics i econòmics a aspirar.²⁷ Vist en perspectiva, Fukuyama sembla cegat per l'optimisme. Encara que doni la impressió que el capitalisme té pocs rivals, l'hegemonia de la democràcia liberal és cada cop més fràgil. A diferència del que esperava Fukuyama, les repúbliques

27 FUKUYAMA, «The end of history and the last man».

exsoviètiques es van desviar cap un model d'«autoritarisme competitiu», caracteritzat pel poc respecte dels governants per les normes i institucions que garanteixen un bon funcionament democràtic, però que ells veuen com un obstacle per consolidar el seu poder.²⁸ L'exemple més exitós d'aquest model és el que representa la Rússia de Vladímir Putin (1952), caracteritzada per un hiperlideratge presidencial, estructures regionals autoritàries i un monopoli electoral virtualment incontestable.²⁹

L'ascens de Trump té importants punts en comú amb l'ascens de líders autoritaris en les repúbliques exsoviètiques d'Àsia central: la predisposició per la política com a espectacle, la poca transparència en els seus negocis, la persecució de la comunitat musulmana o la denúncia constant i paranoica de rivals polítics com enemics de l'estat.³⁰

28 LEVITSKY i WAY, «The rise of competitive authoritarianism».

29 GEL'MAN, «The Rise and Decline of Electoral Authoritarianism in Russia».

30 KENDZIOR, «Trumpmenbashi. What Central Asia's spectacular states can tell us about authoritarianism in America».

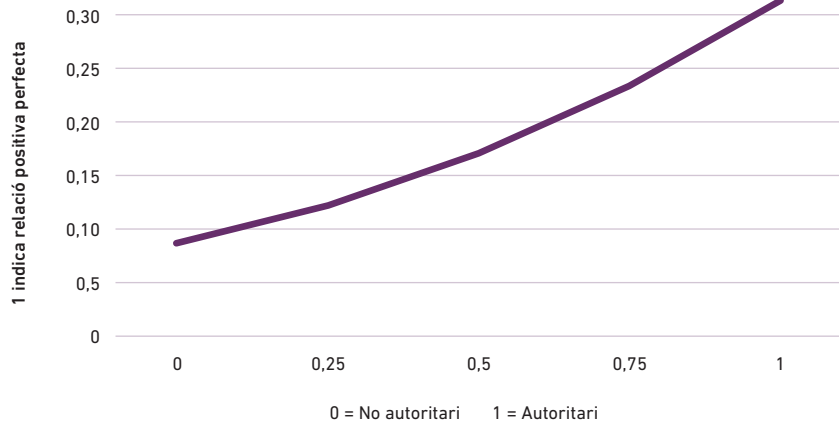
Una de les principals diferències entre l'autoritarisme competitiu i les democràcies liberals és l'actitud cap a les institucions democràtiques. Mentre que a la democràcia liberal el respecte cap a les regles del joc, entre govern i oposició, és vist com una garantia d'estabilitat, l'autoritarisme electoral el veu com un obstacle a vèncer per mantenir el poder. És la diferència entre entendre l'oposició com una alternativa de govern o com a enemic de l'estat. Cal tenir present que les institucions democràtiques no només depenen de les lleis i les normes escrites, sinó de les actituds i hàbits dels polítics que les escriuen i la ciutadania que els legitima.³¹

I les primeres accions del govern de Trump han estat increïblement perilloses per les normes democràtiques. Abans de prendre possessió, ha distribuït rumors falsos, ha criminalitzat l'oposició, ha criticat humoristes, ha denunciat la premsa, i ha assenyalat ciutadans i empreses només per gosar criticar-lo. Al Regne Unit la situació és ben diferent, però

31 ALMOND i VERBA, «The Civic Culture»; i WIL-LIAMSON, «Informal institutions rule: institutional arrangements and economic performance».

Gràfic 10

Escala autoritària i suport al Front nacional

Font: MACWILLIAMS. *Authoritarianism and the Rise of Populist National Parties in Europe: Preliminary Findings from Surveys of Four European Nations*.

després del Brexit es veu amb sospita qualsevol idea que qüestionari la necessitat de reduir la immigració i sortir de la UE. Els tabloides britànics qualifiquen jutges com «enemics del poble» només per posar en qüestió la capacitat legal del govern per sortir de la UE sense autorització parlamentària, mentre el govern de Theresa May (1956) està més preocupat de congraciar-se amb l'euroescepticisme que de defensar la independència judicial.

Si entenem el populisme autoritari com un problema de deteriorament institucional en lloc d'un fenomen electoral, es fa necessari resseguir la trajectòria de les institucions a llarg termini.³² Una diagnosi completa ocuparia pàgines i pàgines, però hi ha un parell d'apunts que cal fer. Així, per exemple, podem trobar el germen de l'autoritarisme

32 PIERSON i SKOCPOL, «Historical Institutionalism in Contemporary Political Science».

Als EUA, el suport a un model autoritari de fer política ha estat clau en la victòria de Trump, especialment durant les primàries republicanes

de Trump en la capacitat del Republican Party per utilitzar les eines a disposició del Congrés i el Senat per bloquejar l'activitat de govern. És el que Thomas E. Mann (1944) i Norman J. Ornstein (1948) han definit com «ideologització asimètrica». ³³ I en aquestes estratègies republicanes podem trobar alguns elements autoritaris: la utilització de queixes irrealistes sobre frau electoral per restringir el vot a minories que voten demòcrates; fer servir el poder del Congrés per deslegitimar i atacar enemics polítics; promoure la idea que Obama és un president il·legítim; o construir un escàndol irreal per destruir la candidatura de Clinton. ³⁴ Per no parlar de les apel·lacions subtils però constants als elements més racistes de la societat nord-americana. ³⁵ Les accions del lideratge republicà són encara més crítiques si tenim en compte que la ciutadania no té moltes preferències fixes sinó que en bona mesura les

33 MANN i ORNSTEIN, «It's even worse than it looks. How the American Constitutional System Collided with the New Politics of Extremism».

34 YGLESIAS, «The real Clinton email scandal is that a bullshit story has dominated the campaign».

35 TROBAT, «Més enllà de Donald Trump: una radiografia de la dreta nord-americana».

ajusta a partir del comportament dels seus referents polítics. ³⁶ Cal tenir en compte que, malgrat que el votant que ha propulsat Trump no és el típic votant republicà, Trump no hauria guanyat sense que la majoria de votants republicans hagués votat per ell. Conscient o inconscientment, el lideratge republicà porta anys preparant el seu electorat per donar suport a Donald Trump.

Al Regne Unit la situació és diferent. Cameron es va definir a si mateix en contra dels sectors més extrems del Conservative Party. Tal com explica el polític Tim Bale (1965), des de la caiguda de Margaret Thatcher (1925-2013) els *tories* han batallat entre sectors més euroescèptics i conservadors, i aquells que eren conscients de la necessitat de modernitzar-se. Malgrat que Cameron va aconseguir liderar amb un projecte modernitzador, els sectors euroescèptics del seu partit van continuar tenint una influència important ³⁷. El referèndum europeu va ser una promesa electoral pensada per calmar-los, però

36 ACHEN i BARTELS, «Democracy for realists».

37 BALE, «The Conservative Party: From Thatcher to Cameron».

Cameron va sobreestimar la seva capacitat de controlar el vot conservador amb la premsa euroescèptica en contra. El seu error de càlcul ha donat ales als sectors més euroescèptics, ara representats pel ministre d'Afers Exteriors i la Commonwealth Boris Johnson (1964), que deu la seva carrera política a una combinació de desvergonyiment i cinisme, explotant mites sobre la UE i prejudicis racistes sense cap tipus d'inhibició.

Sempre és difícil explicar el canvi polític quan encara està passant, però és important que reflexionem sobre com entenem aquest nou populisme. Potser el discurs que emfatitza la desconexió entre «elits» que viuen a la bombolla urbana i la resta del país respecte la immigració no és la millor opció per aturar el nou populisme, sobretot quan exculpa l'agència dels votants que han triat l'opció populista i les estructures polítiques que els ha donat suport, mentre criminalitza actituds obertes i tolerants. Tampoc sembla una bona idea ignorar les característiques autoritàries i xenòfobes i pensar que les podem substituir per una carta als reis socialdemòcrata.

Malgrat que el votant que ha propulsat Trump no és el típic votant republicà, Trump no hauria guanyat sense que la majoria de votants republicans hagués votat per ell

Cal entendre el nou populisme com una reacció contra el segle XXI, tal com l'hem viscut fins ara. Hi ha un sector de la població que es troba perdut davant els canvis socials i econòmics experimentats els últims anys. Són homes i dones, però majoritàriament homes, amb baix nivell educatiu que abans gaudien de treballs industrials de classe mitjana. Treballs que els donaven orgull i dignitat que ara han perdut, potser per la deslocalització d'empreses o més possiblement per la creixent robotització del treball,³⁸ tot i que no seria adequat dir que estan a la part més baixa de la distribució de renda. Més enllà de condicions individuals viuen en zones geogràfiques que han perdut influència econòmica, política, i cultural en les últimes dècades. Són persones que possiblement sempre han viscut al poble on van néixer,³⁹ i han vist com el teixit social d'aquest poble es deteriorava, la seva economia s'estancava i els seus serveis públics es reduïen. Tampoc se senten còmodes amb les noves normes i

actituds d'una societat més tolerant cap a la diversitat ètnica, de gènere i d'opcions sexuals. Tot això ha acabat cristal·litzant en una ideologia del ressentiment que menysprea els que ells perceben com «elits metropolitanes», alimentant un discurs ple de connotacions racistes i xenòfobes. Les estratègies cíniques de republicans i conservadors i els seus *establishments* mediàtics, només han fet que llençar llenya al foc de la intolerància i la incomprensió. Quan nous líders populistes han promès que era el moment de «tornar a prendre el control» o de «tornar a fer Amèrica gran», els seus votants han decidit comprar les seves promeses, encara que el preu sigui una democràcia més corrupta, menys plural i més autoritària. Trobar solucions és difícil, però un pas important és començar a demanar comptes a tots aquells polítics i mitjans que han creat el caldo de cultiu on el populisme autoritari ha prosperat. ■

38 AUTOR, DORN i HANSON, «Untangling Trade and Technology: Evidence from Local Labour Markets».

39 MCGILL, «Many of Trump's Supporters Never Left Their Hometowns».

■ Bibliografia

ACHEN, Christopher H. i BARTELS, Larry M. *Democracy for realists*. Princeton University Press: Princeton, 2016.

ALMOND, Gabriel A. i VERBA, Sidney. «The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations». Princeton: Princeton University Press, 1963.

AUTOR, David, DORN, David i HANSON, Gordon H. «Untangling Trade and Technology: Evidence from local labour markets». A *The Economic Journal*, núm. 125, p. 621-646, 2015

BALE, Tim. *The Conservative Party: From Thatcher to Cameron*. Londres: Polity Press, 2016.

BECKER, Sacha. O, FETZER, Thiemo i NOVY, Denny. «The fundamental factors behind the Brexit vote» [en línia]. A *Vox*, 2016. Disponible a: <voxeu.org>.

BECKER, Sacha, FETZER, Thiemo i NOVY, Denny. «Who Voted for Brexit? A Comprehensive District-Level Analysis». *CAGE Working Paper Series* núm. 305, 2016

BELFIELD, Chris, CRIB, Jonathan, HOOD, Andrew i JOYCE, Robert. «Living Standards, Poverty and Inequality in the UK:2014». Institute for Fiscal Studies — Joseph Rowntree Foundation, 2014.

BLACKWELL, Alisson i JESSOP, Curtis. «The reality of Generation Rent». NatCen Social Research, 2014.

BOUIE, Jamelle. «Keep Hope Alive» [en línia]. A *Slate*, 2016. Disponible a: <www.slate.com>.

COWEN, Tyler i KLEIN, Ezra. «Ezra Klein on Media, Politics, and Models of the World» [en línia]. A *Medium*, 2016. Disponible a: <www.medium.com>.

CRAMER, Katherine J. *The Politics of Resentment: Rural Consciousness in Wisconsin and the Rise of Scott Walker*. Chicago: The University of Chicago Press, 2016.

FORD, Rob. «UKIP's rise is not just a problem for the Conservatives- they are emergent as the party of choice for disaffected and angry voters from all parties» [en línia]. A *LSE Europ blog*, 2013. Disponible a: <www.blogs.lse.ac.uk>.

FORD, Rob i BUSH, Stephen. «Should Labour campaign to curb immigration?» [en línia]. A *The Guardian*, 2016. Disponible a: <www.theguardian.com>.

FORD, Rob, i GOODWIN, Matthew. *Revolt on the Right: Explaining Support for the Radical Right in Britain*. Londres: Routledge, 2014.

FUKUYAMA, Francis. *The end of history and the last man*. Londres: Penguin, 1992.

GEL'MAN, Vladímir. «The Rise and Decline of Electoral Authoritarianism in Russia». A *Demokratizatsiya*, vol. 22, núm.4. ps. 503-522, 2014.

GOODWIN, Matthew i MILAZZO, Caitlin. *UKIP: Inside the Campaign to Redrawn the Map of British Politics*. Oxford University Press: Oxford, 2015.

GOODWIN, Matthew i MILAZZO, Caitlin. «Britain, the European Union and the Referendum: What drives Euroscepticism?». Briefing. Chatham House — The Royal Institute of International Affairs, 2015.

GREENWALD, Green. «Brexit is only the latest proof of the insularity and failure of Western Establishment institutions» [en línia]. A *The Intercept*, 2016. Disponible a: <www.theintercept.com>.

HARKINSON, Josh. «Meet the white nationalist trying to ride Trump Train to lasting power» [en línia]. A *Mother Jones*, 2016. Disponible a: <www.motherjones.com>.

KAPPE, Roland. «The political psychology of UKIP: Personality factors, authoritarianism and support for right-wing populist parties in Britain». Article presentat a *Elections, Public Opinion and Parties (EPOP)*. Cardiff University, setembre 2015.

KAUFMANN, Eric. «It's NOT the Economy Stupid: Brexit as a story of personal values?» [en línia]. A *LSE British Politics and Policy blog*, 2016. Disponible a: <http://blogs.lse.ac.uk/>

KENDZIOR, Sarah. «Trumpmenbashi. What Central Asia's spectacular states can tell us about authoritarianism in America» [en línia]. A *The Diplomat*, 2016. Disponible a: <www.thediplomat.com>.

LEVITSKY, Steven i WAY, Lucan A. «The rise of competitive authoritarianism». A *Journal of Democracy*, vol.13, núm. 2, p. 51-65, 2002.

LILLA, Mark. «The End of Identity Liberalism» [en línia]. A *The New York Times*, 2016. Disponible a: <www.nytimes.com>.

INGLEHART, Ronald F. i NORRIS, Pippa. «Trump, Brexit, and the Rise of Populism Economic Have-Nots and Cultural Backlash». *Harvard Kennedy School Faculty Research Working Paper*, núm. 16-026, 2016.

MACWILLIAMS, Mathew C. «Who Decides When the Party Doesn't? Authoritarian voters and the rise of Donald Trump». A *Political Science & Politics*, vol. 49, núm. 4, p. 716-721, 2016.

MACWILLIAMS, Mathew C. «Authoritarianism and the Rise of Populist National Parties in Europe: Preliminary Findings from Surveys of Four European Nations» [en línia]. A *McWilliams Sander Communication*, 2016. Disponible a: <www.macropartners.com>.

MANN, Thomas E. i ORNSTEIN, Norman J. *Its even worse than it looks Was. How the American Constitutional System Collided with the New Politics of Extremism*. Basic Books: Nova York, 2012.

MATTHEWS, Dylan. «Taking Trump voters' concerns seriously means listening to what they are actually saying» [en línia]. A *Vox*, 2016. Disponible a: <www.vox.com>.

MCELWEE, Sean. «Yep, race really did Trump economics: a data dive on Trump supporters reveals deep racial animosity» [en línia]. A *Salon*, 2016. Disponible a: <www.salon.com>.

MCGILL, Andrew. «Many of Trump's Supporters Never Left Their Hometowns» [en línia]. A *The Atlantic*, 2016. Disponible a: <www.theatlantic.com>.

PIERSON, Paul i SKOCPOL, Theda. «Historical Institutionalism in Contemporary Political Science». A *Political Science: The State of the Discipline*. Norton and Company: Nova York i Londres, 2002.

POLLARD, Michael i MENDELSON, Joshua. «RAND kicks off 2016 Presidential Election Panel Survey» [en línia]. A *The Rand Blog*, 2016. Disponible a: <www.rand.org>.
SAVAGE, Mike. *Social Class in the 21st Century. A Pelican Introduction*. Londres: Pelican, 2015.

SOCIAL MARKET FOUNDATION I OPINIUM. «Dead Centre: redefinint the centre of British politics?». Social Market Foundation, 2016.

TESLER, Michael. «Views about race mattered more in electing Trump than in electing Obama» [en línia]. A *The Washington Post*. *Monkey Cage*, 2016. Disponible a <www.washingtonpost.com>.

TROBAT, Antoni. «Més enllà de Donald Trump: una radiografia de la dreta nord-americana» [en línia]. A *El Crític*, 2016. Disponible a: <www.elcritic.cat>.

TWYMAN, Joe. «Trump, Brexit, Front National, AfD: branches of the same tree» [en línia]. A *YouGov*, 2016. Disponible a: <<https://yougov.co.uk>>.

YGLESIAS, Matthew. «The real Clinton email scandal is that a bullshit story has dominated the campaign» [en línia]. A *Vox*, 2016. Disponible a: <www.vox.com>.

WENDLING, Mike. «Breitbart: The web that connects Trump and Farage» [en línia]. A *BBC News*, 2016. Disponible a: <www.bbc.co.uk>.
WILLIAMSON, Claudia R. «Informal institutions rule: institutional arrangements and economic performance». A *Public Choice*, vol. 139, núm.3, p.371-387, 2009